

פרשה מקץ - חנוכה

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:

רשי למה תתראו. למה תראו עצמכם בפני בני ישראל וישמעאל ובני עשו קאלו אתם שבעים? באותה שעה עדין היה להם תבואה (תענית י'). ולי נראה פשוטו למה תתראו, למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם, שאין אתם מבקשים לכם אכל בטרם שיקלה מה שבידכם. ומפי אחרים שמעתי, שהוא לשון כחישה, למה תהיו כחוששים ברעב, ודומה לו ומרה גם הוא ירא (משלי י"א):

השם יתברך. ומזה נוכל לקחת הנהגה כי האדם יעשה גם מצוה בדרך פשוט בחצוניות, אבל בפנימיותו צריך להקיף כל החצוניות הפשוט במילי דשמיא, והבן זאת.

וכן בענין יעקב עם עשו ששלח יעקב אבינו ע"ה להתחנן לו, וגם ויחץ את העם לשני מתנות, היה עושה הכל בפשוטו כמו איש פשוט, אבל כל זה רק מחמת כי האדם צריך להתנהג על פי הטבע, אבל עומק המחשבה בכל מעשה דרך הטבע שעושה, צריך להיות כמו כולו להי כי הוא מסבב הטבע. ובוה מוטעים בני אדם, כי הם סוברים או סייפא או ספרא, ואי סייפא לא ספרא, ולא כן דרך השם יתברך. האבות היו מתנהגים הכל על פי הטבע. אברהם אבינו ע"ה עם שרה. יעקב אבינו ע"ה עם לבן. הכל בטבע וזה כל התכלית.

יארכו הדברים לדבר בזה. אמת כי דבר קשה הוא, כי על כן נכשלים בני אדם בזה שמגשמים עצמם מאוד. והאמת שכל מה שהאיכות רב ימעט הכמות. כמו תורה שבכתב נגד בעל פה. ולכן נכתב ביעקב אבינו ע"ה אחר אריכות ספור דרך הטבע שעשה, תכלית מחשבתו ובטחונו עליו יתברך הציליני נא.

ויש ליתן טעם למה רצה השם יתברך כן, והוא כי הנח שיטת הפילוסופים שלא יראו ולא יפחדו מכל דבר. אבל כבר הכה על קדקדם הרמב"ן בספרו ואמר שלא כן דרך הצדיקים, והטעם כדי להתרגל בזה ביראת השם יתברך. והנה אנחנו רואים כי חייו של האדם אשר כל רגע תלוי בסכנה גדולה, ועם כל זה יען כי אינו יכול לעשות ולעזור במאומה ע"כ אינו מפתח מזה כלל, מה שאין כן על פרנסה האדם מפחד, והיינו מפני שיכול לעזור בטבע, וזה הטעם שניחח הקב"ה החיי הטבע כדי ליתן מקום

כתב ר"י באבות על אותם האנשים אשר תמיד נמצא בפיהם דבר ה' והם רחוקים מהשם יתברך. ביאור הדבר כי כלי יקר מאוד אין להשתמש בו הרבה רק לפרקים מועטים שלא יתקלקל. וכן בזה, יראה הוא ענין יקר מאוד ואין להשתמש בה במקום שאפשר בלא זה, באור הדבר, כמו שקיימא לן (שבת ל"ב.) "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס, ואם עושים לו נס מנכים לו מזכותיו". הגם שאצלו יתברך שוה הוא טבע ונס, עם כל זה כך גזרה חכמתו שיהיה העולם מתנהג בטבע כל מאי דאפשר, וכן בעסק מצינו יכול ישב ובטל, תלמוד לומר בכל אשר תעשה (ספרי פ' כי חבוא).

וכמו כן בעניננו, האדם צריך לעשות מעשיו כל מאי דאפשר בפשטות, שלא יהיה ניכר ממנו גל כך שהוא עושה דברים בקדושה ובטהרה ובחסידות, כי מלבד ענין של והצנע לכת עם אלקיך, זולת זה פן יטעה אחרים בזה שיראה החצוניות יותר מהפנימיות, ושקר גדול הוא ושנאוי בעיניו יתברך. על כן כל מה שיכול האדם לעשות ולדבר בחצוניות בפשטות, כלי התראות צדקות וחסידות באברים החצוניים, טוב יותר וקרוב אל האמת. וזהו ממש המשל כלי יקר שהשמוש מקלקל, ככה בזה, הדבור והמעשה הנראה לאדם מקלקל הפנימיות. על כן הסתר דבר להי יתברך. ויעשה או ידבר כל מה דאפשר בפשוטו מילי דעלמא נכון יותר.

וזהו שהורה לנו התורה בענין דיעקב. כי הוא וגם רחל ולאח בתשובתן דברו בפשוטו מילי דעלמא דוקא, כי לבן עושה עמהן רק רע ונכריות נחשבו לו, ועל כן אין כל כך קשה לעזוב בית אב כזה. אבל סוף מעשה במחשבה תחילה גילו בדבורם, כי כוונתם באמת לעשות ציווי